

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тетяна Скалозуб

м. Одеса

У статті розкрито сучасні дослідження щодо підготовки майбутніх вихователів до роботи в дошкільному навчальному закладі.

Ключові слова: підготовка, майбутні вихователі, дошкільний навчальний заклад.

У педагогічній науці та практиці, і зокрема в сучасній, приділяється значна увага проблемі професійної підготовки вихователя. Адже головною постаттю, від якої залежить виховання, навчання і розвиток дітей дошкільного віку є вихователь дошкільного навчального закладу.

Професійно-педагогічна підготовка у словникових джерелах визначається як система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості, знань, умінь, навичок і професійної готовності [9, с.121].

Сучасні дослідження розкривають різні аспекти підготовки студентів дошкільних факультетів до роботи з дітьми в дошкільному навчальному закладі освіти. Зокрема, підготовка студентів до естетичного виховання дошкільників засобами українського народного декоративного мистецтва (О. Поліщук); навчання дошкільників української мови (Т. Котик); педагогічного менеджменту (Г. Закорченна) та самоменджменту (В. Мусієнко-Репська) в дошкільній освіті; до навчання техніки читання дітей 6-7 років (Н. Ковальова); у процесі педагогічної практики (Є. Прохорова); народознавчої роботи в дошкільному закладі (на матеріалі народної математики) (Л. Плетеницька); навчання техніки читання дітей 6-7 років (Н. Ковальова); формування риторичної культури (В. Тарасова); виховання у дошкільників навичок здорового способу життя (В. Нестеренко); педагогічної підтримки дітей

дошкільного віку (Н. Колосова); використання комп'ютерних технологій в організації пізнавальної діяльності старших дошкільників (І. Мардарова).

Підготовка майбутніх вихователів ДНЗ до професійної діяльності у ВНЗ набула свого розвитку наприкінці ХХ століття і спрямована на фізичний, психічний і соціальний розвиток дітей дошкільного віку. Н. Колосова розкриває зміст готовності майбутніх вихователів до педагогічної підтримки і розуміє її як цілісне особистісне утворення, що характеризується сукупністю гуманістичних і духовно-практичних ціннісних орієнтацій, фаховою компетентністю з питань надання педагогічної підтримки дітям дошкільного віку [4, с.13]

Різні вчені по-різному визначають структурні компоненти готовності майбутніх вихователів до різних видів діяльності. Н. Колосова виділяє такі компоненти готовності майбутніх вихователів до педагогічної підтримки, як:

- мотиваційний (потреба в наданні педагогічної підтримки дошкільникам; спрямованість на встановлення відносин співробітництва з дітьми; орієнтація на потреби та внутрішні можливості дитини);

- когнітивний (володіння базовими психолого-педагогічними знаннями; обсяг знань про педагогічну підтримку дітей дошкільного віку; міцність і гнучкість засвоєння знань);

- операційний (уміння здійснювати діагностику розвитку дитини; добирати ефективні методи та тактики для розв'язання проблем дошкільника; доцільність реалізації дій із надання педагогічної підтримки);

- рефлексивний (самоконтроль і самооцінка дій із реалізації педагогічної підтримки; вміння організувати процес рефлексії та контролю змін у розвитку дитини; орієнтація на самопізнання та вдосконалення) [4, с.13].

Автор подає модель підготовки майбутніх вихователів до педагогічної підтримки дітей дошкільного віку, що складається з трьох основних частин: теоретико-методологічної, технологічної та частини, що представлена науково-методичним супроводом [4, с.13].

Технологію підготовки майбутніх вихователів до педагогічної підтримки дошкільників учена представляє чотирма етапами: підготовчий, інформаційний, технологічний, результативний, кожен з яких має специфічні завдання, форми навчання, методи та прийоми роботи, очікуваний результат [4, с.14].

Структуру риторичної культури майбутніх фахівців дошкільної галузі освіти визначає В. Тарасова і подає її як сукупність взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-ціннісного (професій-педагогічної діяльності), теоретичного (знання рідної мови; знання про суть і зміст риторичної культури в дошкільників з урахуванням їхніх вікових психологічних особливостей тощо), практичного (мовленнєві, інтелектуально-логічні, презентаційно-комунікативні, емоційно-вольові, рефлексивно-творчі, навчально-методичні вміння), особистісного (гуманістична спрямованість, емпатійність, відповідальність, толерантність, тактовність, доброзичливість, комунікабельність, креативність, артистизм тощо) [10., с.15].

За Н. Ковальновою, готовність до навчання читання дітей 6-7 років, як до конкретного аспекту діяльності, реально постає у формі професійно значимої якості їхньої особистості, що набуто в результаті присвоєння специфічних для праці педагога змісту, форм і способів мислення та дії. Вчена наголошує, що означений феномен функціонує у взаємозв'язку та взаємодії трьох головних компонентів:

- змістового, що виконує предметно-цільову функцію;
- мотиваційного, що здійснює критеріально-рефлексійну функцію;
- операціонального, що курирує якість виконавчих дій педагога з формування в дітей техніки читання [3, С.15-16].

Щодо підготовки студентів до народознавчої роботи в дошкільному закладі (на матеріалі народної математики) Л. Плетеницька зазначає, що формування професійної готовності майбутніх вихователів значно підвищується за умови системності навчально-виховних впливів у процесі поетапного навчання: впровадження в навчальний процес вищів еkleктивного народознавчого курсу з народної математики, розробки і апробації системи

підготовки студентів у ході педагогічної практики, вдосконалення процесу викладання психолого-педагогічних та спеціальних дисциплін на засадах міжпредметних зв'язків [7, с. 19]. Згідно позиції автора, доцільна мотивація викладачем необхідності вивчення народознавчого матеріалу у виші підвищує як якість його засвоєння студентами, так і темпи формування професійної готовності до цієї роботи з дітьми.

Вчена визначає послідовні ступені формування професійної готовності студентів до народознавчої роботи: збагачення та уточнення системи знань з народної математики в процесі елективного курсу; актуалізація набутих знань, формування відповідних умінь та навичок за допомогою виготовлення наочних посібників, складання конспектів занять, розваг та інших навчально-методичних матеріалів з народної математики на заняттях спец практикуму; формування узагальнених народознавчих понять, усвідомлення їх місця в навчально-виховній роботі з дітьми в процесі вивчення спеціальних фахових дисциплін, реалізація набутих знань, умінь і навичок народознавчої спрямованості в складанні тематичної програми для національних дошкільних закладів, практичне втілення сформованих знань, умінь та навичок народознавчої спрямованості в активній педагогічній діяльності з дітьми в процесі педагогічної практики [7., с. 19-20].

У дисертаційному дослідженні Т. Котик визначено принципи, дотримання яких ефективно сприяє формуванню професійно-мовленнєвої готовності фахівців: міждисциплінарний підхід до формування професійно-мовленнєвої готовності; професійно спрямований підхід до організації навчання; диференційно-системного навчання мови; інтеграції системно-описового та комунікативно-діяльнісного підходів до побудови навчальних курсів; дидактичного резонансу [5, с. 15].

Авторка виявила умови та тенденції ефективної підготовки фахівців-білінгвів:

- якість володіння професійно-мовленнєвою діяльністю безпосередньо залежить від якості володіння мовою, а підвищення ступеня володіння

мовою позитивно відбивається на всіх компетенціях професійної готовності до навчання дітей української мови;

- залучення всіх дисциплін лінгвістичного циклу до підготовки фахівців сприяє формуванню здатності до зіставно-типологічного аналізу двох слов'янських мов для навчання дітей української мови з опорою на рідну;
- поєднання методів створення і розв'язання комунікативної педагогічної ситуації та емоційного впливу дозволяє усунути «мовний психологічний бар'єр» з процесу навчання;
- такий інтегративний предмет, як спец практикум з методики навчання дітей української мови, позитивно впливає на формування професійно-мовленнєвої компетенції як студентів, так і вихователів;
- активна професійно-мовленнєва діяльність у навчальних закладах значно скорочує термін формування професійно-мовленнєвої готовності [5, с. 15-16].

Дослідження вченої засвідчило ефективність таких етапів формування професійно-мовленнєвої готовності:

1) формування лінгвістичної, лінгводидактичної, комунікативної, народознавчої компетенцій засобами цілеспрямованого використання дисциплін лінгвістичного та лінгводидактичного циклів, об'єднаних на ґрунті професійно спрямованого навчального матеріалу;

2) корекція набутих знань, навичок, умінь з професійно-мовленнєвої діяльності, формування народознавчої компетенції; оволодіння навичками і вміннями дослідно-експериментальної роботи з дітьми; доведення навчання до завершального стану – засобами спецпрактикуму з методики навчання української мови, який тісно пов'язаний з дисциплінами лінгвістичного та лінгводидактичного циклів, що попередньо вивчалися та педпрактикою [5., с. 15].

Н. Попова, досліджуючи підготовку майбутніх педагогів до статевого виховання дітей старшого дошкільного віку, визначає компоненти професійної компетенції майбутніх вихователів у цій сфері:

–мотиваційно-особистісний (готовність до безупинного професійного удосконалювання в галузі статевого виховання; усвідомлення його важливості для подальшого становлення особистості; критичність в оцінці власних дій);

–змістовий (наявність теоретичних знань про особливості статевого виховання; про методи вивчення дітей та родини; вміння прогнозувати результати педагогічних впливів; уміння орієнтуватися в інформації, відбирати необхідне для роботи з дітьми, батьками; вміння конструювати програму діяльності зі статевого виховання дітей старшого дошкільного віку, відбирати зміст й методи його здійснення) [8, с.88-89].

Ще один аспект підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності, пов'язаний з педагогічним менеджментом у дошкільній освіті. У дослідженні Г. Закорченної доводиться, що підготовка майбутніх вихователів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті найбільш ефективно здійснюється у спеціально організованих умовах навчання, що концентрують пізнавальну активність майбутніх фахівців в єдності: змістового (що адекватно відображує специфіку дошкільного закладу як системного об'єкта їхньої професійної діяльності); операційного (що озброює їх знаннями сутності, функціональної структури, засобів здійснення управлінської діяльності) та ціннісного (що розкриває особистісний смисл і стимулює їхню потребу в неперервному самовдосконаленні як суб'єктів управління) аспектів. Автор наголошує, що на ефективність підготовки студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті впливають також суб'єктивні чинники: рівень сформованості в майбутніх вихователів інтелектуально-логічних, комунікативних і організаторських здібностей [2, с.14-15].

Професійна компетентність виступає показником ефективності підготовки майбутнього педагога до професійної діяльності. В. Нестеренко розглядає професійно-валеологічну компетентність майбутнього вихователя як окрему складову його загальної професійної компетентності і визначає її таким чином: професійно-валеологічна компетентність – це складова загальної професійної компетентності педагога, яка конкретизує його теоретичну і практичну

підготовку щодо розв'язання питань, пов'язаних з вихованням у дошкільників навичок здорового способу життя [6, с.8]. Вчена до структурних компонентами професійно-валеологічної компетентності відносить: базу знань (когнітивний компонент) і систему дій, що забезпечують їх практичну реалізацію (операційний компонент).

У дисертації вперше досліджувалася підготовка майбутніх педагогів з дошкільної освіти до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя на засадах цілісної соціально-психологічної моделі здоров'я. Така підготовка пов'язана з реалізацією в навчальному процесі низки педагогічних умов, що забезпечують їхню компетентність щодо роботи з охорони здоров'я і виховання дітей: відображення у змісті підготовки студентів сучасних підходів щодо розуміння сутності і механізмів здорового способу життя; усвідомлення студентами власного досвіду здорового способу життя; усвідомлення студентами форм і методів організації валеологічного виховання, спрямованих на формування в дітей дошкільного віку навичок здорового способу життя [6, с.16].

На відміну від інших дослідників (О. Ермакова, Т. Книш), якість підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності у сфері валеологічного виховання дошкільників, автор розглядає в контексті їхньої компетентності щодо вирішення завдань здоровозберігаючого напрямку виховання дошкільників і не виходить за межі формування у студентів відповідних знань, умінь і навичок, необхідних для оздоровлення дітей, навчання їх основам валеологічної діяльності і формування позитивного ставлення до неї.

Е. Бахіча готовність вихователя до професійної діяльності в полікультурному середовищі розуміє як цілісну характеристику, що виявляє його спроможність свідомо здійснювати цю діяльність на засадах толерантності та знаходить відбиток у його когнітивній, афективно-емоційній і практично дієвій сферах. Готовність вчена розглядає як окремий випадок його загальної готовності до професійно-педагогічної діяльності, яка виникає на межі

перетину результатів психолого-педагогічної, методичної підготовки майбутнього вихователя та його власник орієнтацій у професійній діяльності як певна якість їх відтворення [1, с.52].

Педагогічна толерантність виступає одним із головних чинників ефективності професійної діяльності вихователя. Автором визначено основні критерії толерантності як показника підготовки вихователів до роботи з дошкільниками в полікультурному середовищі:

- сталість моральних настанов у взаємодії з дітьми всіх етнічних спільнот (доброзичливість, увічливість, терплячість, відповідальність, самостійність);

- емоційну чуйність як розуміння того, що відбувається у внутрішньому світі кожної дитини (сприйняття емоцій, високий рівень співчуття);

- дивергентність як відсутність стереотипів, забобонів; гнучкість та критичність мислення, здатність вирішувати проблеми, виходячи із реальної ситуації;

- мобільність як здатність до швидкої зміни стратегії або тактики поведінки й діяльності з урахуванням складних обставин (відсутність напруженості, тривожності, контактність, товарицькість, уміння знайти вихід зі складної ситуації; автономність поведінки, динамізм) [1, с.16].

Здійснений аналіз наукової літератури дозволяє визначити підготовку майбутніх вихователів до роботи з художньою літературою як цілеспрямований процес формування їхніх уявлень про можливості і способи використання художньої літератури в вихованні, навчанні та розвитку дошкільників, навчання майбутніх вихователів практичних умінь та навичок упровадження ефективних форм і засобів у роботу з дітьми дошкільного віку.

Отже, ми розглянули сучасні дослідження професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів, розробили поняття «підготовка майбутніх вихователів до роботи з художньою літературою».

Література

1. Бахіча Е.Е. Толерантність як показник підготовки вихователів до роботи з дошкільниками в полікультурному середовищі /«Якість вищої освіти та проблеми підготовки фахівців у вищій школі», міжнародна наук.-практ. конф. (2009; Одеса) Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Якість вищої освіти та проблеми підготовки фахівців у вищій школі», 22-23 жовт. 2009р. – Одеса, Букаєв Вадим Вікторович, 2009. – 122с.
2. Закорченна Г.М. Підготовка студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти». / Закорченна Галина Михайлівна. – Одеса, 2000. – 24 с.
3. Ковальова Н.О. Підготовка студентів до навчання техніки читання дітей 6-7 років Автореф. дис. ... кандидата пед. наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти –Одеса, 2012. – 19с.
4. Колосова Н.М. Підготовка майбутніх вихователів до педагогічної підтримки дітей дошкільного віку. Автореф. дис. ... кандидата пед. наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти – Ялта, 2012. – 19с.
5. Котик Т.М. Методика підготовки студентів до навчання дошкільників української мови Автореф. дис. ... кандидата пед. наук. 13.00.02 – методика викладання (українська мова) – Одеса, 1994. – 19с.
6. Нестеренко В.В. Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти». / Нестеренко Вікторія Володимирівна. – Одеса, 2003. – 20 с.
7. Плетеницька Л.С. Підготовка студентів до народознавчої роботи в дошкільному закладі (на матеріалі народної математики) Автореф. дис. ... кандидата пед. наук. 13.00.01 – теорія та історія педагогіки –Одеса, 1995. – 23с.

8. Попова Н.Ю. Підготовка майбутніх педагогів до статевого виховання дітей старшого дошкільного віку /«Якість вищої освіти та проблеми підготовки фахівців у вищій школі», міжнародна наук.-практ. конф. (2009; Одеса) Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Якість вищої освіти та проблеми підготовки фахівців у вищій школі», 22-23 жовт. 2009р. – Одеса, Букаєв Вадим Вікторович, 2009. – 122с.
9. Словник психолого-педагогічних термінів і понять (на допомогу працівнику сільської школи) /[укл. Ю.В. Буган, В.І. Урусський]. – Тернопіль: ТОКІШО, 2001. - 179 с.
10. Тарасова В.В. Формування риторичної культури майбутніх фахівців дошкільних навчальних закладів Автореф. дис. ... кандидата пед. наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти – Харків, 2012. – 19с.

В статье раскрыты современные исследования по подготовке будущих воспитателей к работе в дошкольном учебном заведении.

Ключевые слова: подготовка, будущие воспитатели, дошкольное учебное заведение.

The article explores current research on the preparation of future teachers to work in early childhood education.

Keywords: education, future educators, preschool educational institution.